

ГЕНДЕРНІ ІНДИКАТОРИ

1. Зміст та класифікація гендерних індикаторів

Будь-яка суспільна подія чи явище мають гендерну складову, тобто трактувати їх можна з точки зору прямої чи опосередкованої участі в них жінок і чоловіків.

Індикатори – показники, що вказують на прогрес або його відсутність у досягненні поставлених цілей, стан явища, яке підлягає вивченню, засіб вивчення, що змінилося порівняно з тим, що було заплановано (в кількісному, якісному і часовому проміжках).

Індикатори гендерні – кількісні та якісні виміри змін, процесів і розвитку в суспільстві, що стосуються його гендерної характеристики. Вони розкривають гендерну ситуацію в соціумі, результативність і ефективність діяльності держави, партійних та інших організацій в напрямку гендерних перетворень.

Індикатори використовуються для вимірювання та моніторингу досягнення очікуваних результатів та визначення успішності діяльності. Для проведення гендерного аналізу використовують якісні і кількісні індикатори.

Гендерно чутливі індикатори:

- визначають гендерні прогалини (gaps) і нерівності, на подолання яких спрямовані проект, програма;
- вимагають збору даних з розподілом за статтю, а також за віком, соціально-економічним статусом, етнічними групами тощо;
- допускають у перспективі соціальні зміни;
- містять партисипативний підхід (participatory approach) – активна участь жінок і чоловіків у розробленні та реалізації програми, в обговоренні результатів тощо.

Індикатори важливі, коли потрібно:

- виміряти зміни ситуації із зміною часу;
- оглянути результати дій;
- спрямувати майбутні дії для досягнення кращих наслідків. Гендерні індикатори:
 - показують зміни у відносинах жінок і чоловіків;
 - показують прогресивні зміни в умовах життя;
 - виміряють прогрес в напрямі гендерної рівності.

Прямі індикатори

Чи всі дані дезагреговані за статтю?

Непрямі індикатори

Чи є гендерний вимір змісту в прямих і непрямих цільових групах? Як вплинули зовнішні фактори на реалізацію проекту?

Кількісні індикатори

Скільки жінок і чоловіків беруть участь у реалізації проекту? Скільки жінок і чоловіків беруть участь у керуванні проектом? Яка середня заробітна плата жінок і чоловіків за проектом?

Якісні індикатори

Як сприймається концепція гендерної рівності тими, хто працює в проекті?
Наскільки обізнаний персонал проекту з основними гендерними поняттями?

Гендерні індикатори також можна умовно класифікувати і за тематикою:

1) охорона здоров'я:

- рівень заворювань, у тому числі жінок/чоловіків;
- рівень підвищення тривалості життя жінок і чоловіків;
- індекс здоров'я жінок і чоловіків;
- рівень поширення ВІЛ-СНІД серед вагітних жінок;
- кількість абортів;
- кількість сімейних пар, які практикують спільні пологи;
- рівень використання контрацептивів;
- рівень поширення хвороб, які передаються статевим шляхом;
- рівень онкологічних захворювань, у тому числі жінок/чоловіків;
- кількість медичних працівників, у тому числі жінок/чоловіків, кількість гінекологів, андрологів, співвідношення жінок/чоловіків на керівних посадах та ін.;

2) освіта:

- кількість навчальних програм, курсів із гендерної просвіти населення;
- співвідношення жінок/чоловіків на керівних посадах;
- кількість школярів, студентів, професорсько-викладацького складу, у тому числі жінок/чоловіків;

3) соціальний захист:

- соціальні виплати, пенсії, допомога, у тому числі у жінок/чоловіків; – кількість працівників, у тому числі жінок/чоловіків;
- співвідношення жінок/чоловіків на керівних посадах;

4) громадянське суспільство:

- жінки/чоловіки як керівники ГО;
- жінки/чоловіки як активісти ГО;
- заходи, проекти на гендерну тематику, захист прав людини; – наявність/відсутність гендерного плану дій;

5) політика/влада:

- гендерне співвідношення серед народних депутатів України (кількість жінок і чоловіків); – гендерне співвідношення серед депутатів місцевих органів влади;
- гендерне співвідношення серед депутатів обласних органів влади;
- гендерне співвідношення серед депутатів районних органів влади;
- гендерне співвідношення серед депутатів міських органів влади;
- гендерне співвідношення серед депутатів селищних органів влади;
- гендерне співвідношення серед депутатів сільських органів влади;
- гендерне співвідношення у складі членів Кабінету Міністрів України;
- гендерне співвідношення серед вищих державних службовців (I і II посадових категорій); – співвідношення середньої зарплатні жінок і чоловіків;

б) економіка:

- відсоток жінок/чоловіків у формуванні ВВП;

- частка і кількість жінок на робочих місцях, у різних галузях економіки; – співвідношення заробітної плати жінок/чоловіків;
- кількість створених робочих місць, у тому числі жінок/чоловіків;
- кількість кредитів, у тому числі жінок/чоловіків;
- кількість підприємств, власниками яких є жінки;
- кількість економічно активного населення, у тому числі жінок/чоловіків;
- бідність, у тому числі жінок/чоловіків;
- рівень безробіття, у тому числі жінок/чоловіків;
- б) насильство:
 - кількість постраждалих від насильства, у тому числі жінок/чоловіків;
 - кількість звернень від осіб, які постраждали;
 - публічність статистики щодо насильства;
 - кількість соціальних послуг, які допомагають постраждалим від насильства;
 - кількість інформаційних роликів, теле-, радіопрограм, передач, інтернет-публікацій, присвячених темі насильства.

Напрямки досліджень за гендерними індикаторами:

- сімейна політика і практика (умови поєднання сімейних та трудових обов'язків: відпустки по догляду за дитиною, умови праці жінок, які годують дитину і т.п.);
- гендерне насильство, сексуальні домагання, дискримінація за ознакою статі (механізм захисту своїх прав; подання заяв, їх розгляд та проведення відповідних заходів до правопорушників);
- політика і практика управління кадрами (рівень професійних компетенцій; курси та навчальні програми з гендерної проблематики; кількість відомчих нормативних документів, які пройшли гендерний аналіз/розгляд; введення диференційованої за статтю статистики);
- рівні можливості працевлаштування: кількість бажаючих жінок поступити на роботу та відсоток тих, хто отримав таку можливість; дані щодо найму, просування по службі, кар'єрного зростання і утримання на робочих посадах жінок і чоловіків; рівень оплати праці; участь жінок та чоловіків у курсах підвищення кваліфікації)
- інформаційно-просвітницькі заходи (як розповсюджується інформація щодо гендерних проблем - доступність та прийнятність - ; чи є питання гендерної тематики наскрізними темами в загальних інформаційних заходах)
- активізація жінок (заходи позитивних дій, лідерські курси, асоціації жінок, залучення зовнішніх сторін до моніторингу та оцінки, зокрема, громадські організації, експерти, жіночі організації).

2. Показники України за основними гендерними індикаторами

Гендерні індикатори дозволяють побачити необхідність напрямів і необхідних дій щодо гендерних змін, вони свідчать про розвиток гендерної демократії та гендерної культури жінок і чоловіків, соціальних спільнот і рівень розвитку сфер, у яких вони функціонують.

Одним із таких індикаторів є **Гендерний Індекс Людського Розвитку**, як показник виміру досягнутого в країні загального рівня розвитку людського потенціалу, що визначає нерівність у становищі жінок і чоловіків у таких аспектах: довголіття, здоров'я, рівень освіти та гідний рівень життя (валовий національний продукт на душу населення).

Схожим інструментом є **Індекс Розвитку Людського Потенціалу (ІРЛП)**, за допомогою якого, починаючи з 90-х рр. ХХ ст., світова спільнота вимірює життєвий рівень своєї країни. До проблемних питань Індексу належать середня тривалість життя, доступ до освіти, дохід (розподіл валового національного продукту на душу населення), які цікаво розглянути з точки зору їх впливу на жінок і чоловіків.

За критеріями досліджуваного індексу нашої країни найкращий стан справ з освітою та грамотністю – 0.860 (29 місце у світі), помітно гірші зі здоров'ям та довголіттям – 0.760, а найгірший стан – із рівнем життя (економічним розвитком) – 0.615. Однак українські показники Індексу розвитку людського потенціалу найгірші у Європі. Єдиний виняток – це Молдова, яка займає 111 позицію.

Індекс із становища жінок, миру і безпеки (Women, peace, and security index)

Україна займає аж 103 місце із 153 країн (із значенням 0,646 із 1). У нашій країні бути жінкою досить небезпечно, причому як фінансово, так і щодо високого рівня ймовірності зазнати насильства.

Для порівняння, наші колишні радянські та соціалістичні сусіди займають такі місця: Естонія (23), Польща (28), Литва (32), Латвія (34), Беларусь (37), Казахстан (45), Грузія (53), Росія (55), Киргистан (74), Таджикистан (75), Туркменістан (80), Вірменія (100), Азербайджан (113).

Найпроблемніша ситуація із такими компонентами, як безпека на суспільному рівні. Оскільки на Донбасі тривають бойові дії, то за цим показником Україна – найгірша в регіоні країн Центрально-Східної Європи і Центральної Азії. Окрім того, у нас один із найнижчих показників залученості жінок у Парламент (12%). Лише 52% жінок мають рахунок у банку (у порівнянні, в Естонії – 98%), 56% жінок – працюють на оплачуваній роботі (в Азербайджані – 67%). Також в Україні присутні дискримінаційні законодавчі норми щодо жінок, що теж вплинуло на індекс.

Загалом, гендерні індикатори спрямовані на становлення гендерної рівності, яка є рушієм розвитку і це всюди в світі підтверджується.